

М. В. Григор'єва

Музей історії фармації України Національного фармацевтичного університету: досягнення та перспективи

*Multa renascentur, quae jam decidere.
(Багато чого здатне відродитися з того, що вже померло.)*

Горацій

Національним фармацевтичним університетом приділяється значна увага збереженню багатовікової історії фармації та усвідомлюється значущість музейної роботи у формуванні культурно-освітнього середовища вищого навчального закладу. У зв'язку з цим і враховуючи вимоги часу, у 2005 р. на VI з'їзді фармацевтів України було прийнято рішення про створення в місті Харкові Музею історії фармації України на основі фондів Музею історії НФаУ. Першим кроком на шляху до створення музею стала розробка його концепції.

У 2008–2009 рр. було складено поетапний план створення музею, який містив: визначення місця, розробку концептуального проекту фахівцями, вирішення питання фінансування тощо. На початку липня 2009 року було затверджено проект музейного приміщення та розпочато ремонтні роботи.

Було підібрано та відремонтовано приміщення в корпусі університету по вул. Блюхера, 4. Загальна його площа склала 165,1 кв. м. Відзначимо, що ремонт приміщення вимагав особливого та старанного підходу, адже воно не було пристосовано до вимог, які висуваються для експозиційних залів. Дизайнерські та оздоблювальні проекти й роботи були виконані художником-дизайнером В. С. Дергапутським та архітектором В. І. Приймаком.

Відкриттю музею передувала досить активна науково-дослідна робота зі збирання та створення музейної колекції. Особлива увага зверталася на дослідження витоків вищої фармацевтичної освіти України та маловідомих сторінок її історії.

Урочисте відкриття музею відбулось 15 вересня 2010 року в третій день роботи VII з'їзду фармацевтів України. Від цього моменту і до початку 2013 р. співробітниками музею було проведено більше 800 екскурсій для студентів, школярів, випускників та гостей університету.

У книзі відгуків музею знаходимо записи почесних гостей VII з'їзду фармацевтів, представників різних країн та національностей, відомих діячів фармацевтичної галузі, студентів та випускників НФаУ.

Музей історії фармації України має два експозиційних зали, у яких відображено історію розвитку фармації, історію фармацевтичної освіти Харкова і, зокрема, історію Національного фармацевтичного університету як провідного українського вищого навчального закладу в галузі фармації.

У першому експозиційному залі репрезентовано історію розвитку світової фармації від найдавніших часів. Другий експозиційний зал музею знайомить з історією фармації України та історією НФаУ.

Одним із найбільш копітких та важливих завдань, що постали перед співробітниками музею, був збір експонатів для експозиції. На момент відкриття музею у 2010 р. кількість його експонатів становила 520 одиниць зберігання, на кінець 2011 р. — 708, на початок 2013 р. — 1025.

Величезну допомогу в поповненні фондів музею надали завідувачі кафедр та інших підрозділів університету, які передали до його фондів ряд цінних пам'яток. Відчутний внесок у створення музейної експозиції зробили співробітники Державного наукового центру лікарських засобів, що надали експонати, присвячені життю та науковій діяльності видатного фармацевта, колишнього директора ДНЦЛЗ Ф. А. Конєва (серед них вакуумна мийка Ф. А. Конєва, фільтр Ф. А. Конєва, альбоми тощо); книги, видання з іздів фармацевтів, медичний посуд тощо.

Сьогодні серед найбільш цінних експонатів музею:

- ваги XIX ст., на яких працював перший ректор та фундатор університету проф. М. О. Валяшко;
- фармакопея німецькою мовою з кольоровими ілюстраціями ручної роботи, видана в 1890 р.;
- фармакопея Російської імперії (дореволюційне видання);
- особова справа ректора університету проф. М. О. Валяшка;
- особова справа ректора університету проф. Ю. Г. Борисюка;
- дисертація на здобуття ступеня магістра фармації А. Пауля «До питання про знаходження гліцерину в кореневищі солодкого папоротника» (1914 р.);
- лабораторний посуд кінця XIX ст.;
- експонати з колекції лікарських рослин Харківського імператорського університету, датовані XIX ст.;
- гербарій Харківського фармацевтичного технікуму (30-ті роки XX ст.);
- інші експонати.

Було розпочато роботу зі створення біографій провідних науковців НФаУ, які працювали в університеті на різних етапах його історії, а також його визначних вихованців. Одним з експонатів Музею історії фармації стала «Книга пошани», у якій розміщено біографії видатних науковців Національного фармацевтичного університету. Ідея створення книги, що належить ректору університету, члену-кореспонденту НАН України В. П. Черних, була здійснена зусиллями професора Т. І. Тюпко. Перед відкриттям музею книги було передано до його фондів.

Тривала робота зі створення фотоархіву, який має містити в собі матеріали, що відображають світову історію фармації, історію фармації України в цілому та Харкова зокрема, історію фармацевтичної освіти в Україні, історію НФаУ.

Було підготовлено тематичну екскурсію та презентацію під назвою «Як будувався університет», а також презентацію «Фармацевтичні музеї України» для демонстрації екскурсійним групам та гостям НФаУ.

Продовжується збір матеріалів з історії фармації, що мають знайти відображення в експозиції або зберігатися у фондах музею, за наступними проблемами: «Історія традиційної народної фармації», «Історія фармації в давні часи», «Історія фармації у середні віки». Робота зі збирання матеріалів ведеться в провідних бібліотеках м. Харкова (Центральній державній науковій бібліотеці імені В. Г. Короленка та Центральній науковій бібліотеці Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, бібліотеці Медичного товариства), а також Державному архіві Харківської області.

Було розпочато роботу над темою «Фармація в літературі». Слід відзначити, що до образу аптекаря зверталися у своїх творах такі відомі письменники, як М. А. Булгаков («Морфій»), А. Крісті («Автобіографія»), В. О. Соллогуб («Аптекарка»), М. В. Успенський («Сільська аптека»), А. П. Чехов («Аптекарка») та інші. На сьогодні виявлено загалом більше 30 творів художньої літератури щодо аптечної тематики. Завданнями подальшої роботи є: виявлення творів (як прозових, так і поетичних), тематика яких стосується аптечної справи; редакторська робота з ними та підготовка до видання збірки, присвяченої образу фармацевта в літературі.

На базі музею працює студентський гурток з історії НФаУ, засідання якого відбуваються раз на місяць. Серед тем, що розглядалися на засіданнях гуртка, — історія лікування студентів у дорадянський період, історія домових храмів в університетах України та інші.

У лютому 2011 року вперше за час свого існування музей отримав свідоцтво про реєстрацію, чому передувала активна підготовча робота, починаючи з жовтня 2010 року.

20 березня 2011 року виповнилося 140 років із дня народження видатного наукового та громадського діяча, одного з фундаторів фармацевтичної освіти України Миколи Овксентійовича Валяшка.

Для Національного фармацевтичного університету постать Миколи Овксентійовича є надзвичайно важливою, адже саме завдяки йому в 1921 р. було відкрито нашу alma mater і саме він став її першим ректором. Тож у квітні 2011 року було проведено низку заходів та виконано роботи, спрямовані на відзначення ювілею М. О. Валяшка (видання біобібліографії, підготовка тематичної виставки, участь у підготовці та проведенні конференції молодих учених тощо). Було встановлено та активно продовжувалося співробітництво з Центральною районною аптекою № 63 м. Куп'янськ у зв'язку з цією ж подією.

Неодмінною складовою роботи музею виступає виставкова діяльність. Так, традиційними стали щорічні виставки до Дня Перемоги, на яких охочі можуть ознайомитися з матеріалами, що стосуються військових подвигів, життя та діяльності співробітників НФаУ – ветеранів Великої Вітчизняної війни; а також переглянути документальні фільми, присвячені подіям воєнних часів.

У грудні 2011-го – січні 2012 року в приміщенні музею працювала виставка «Історія НФаУ в чорно-білій фотографії». На виставці було представлено більше 50 фотографій, що відображають різноманітні аспекти історії Національного фармацевтичного університету в радянський період – навчальну діяльність, виробничу практику, студентську самодіяльність та спорт, будівництво корпусів університету тощо. Представлені фотографії відобразили лише частину фотоархіву музею, що налічує більше 300 фотографій різноманітного змісту, якості та формату.

31 серпня – 1 жовтня 2012 року в музеї проходила виставка «Навчальне життя майбутніх фармацевтів», присвячена початку нового навчального року. На виставці були представлені чорно-білі фотографії, що репрезентують навчальну діяльність студентів Харківського фармацевтичного інституту в 60–80-ті роки ХХ ст. На цих світлинах бажаючі мали змогу побачити такі важливі моменти з життя різних поколінь студентів-фармацевтів, як вступні та випускні іспити, участь

у студентських олімпіадах, консультації в наукових керівників, участь у практичних заняттях тощо.

До Дня української писемності та мови і 10-річчя університетської газети «Молодість фармації» 9 листопада 2012 року було відкрито виставку періодичних видань фармацевтичного профілю, що працювала до 14 грудня 2012 року.

На виставці були представлені: друкований орган Міністерства охорони здоров'я УРСР, Міністерства медичної промисловості та Центрального комітету професійної спілки медичних працівників «Медична газета», що видавався з 15 січня 1838 року; науково-практичний журнал Міністерства охорони здоров'я УРСР «Фармацевтичний журнал»; газета Міністерства охорони здоров'я України і галузевої профспілки «Ваше здоров'я», що виходить із 1990 р.; газета Міністерства охорони здоров'я України та Української фармацевтичної академії (тепер НФаУ) «Ліки і здоров'я», що видається з 30 червня 1992 року; журнал «Провізор»; газета Національного фармацевтичного університету «Молодість фармації», зареєстрована 8 серпня 2002 року, та інші періодичні видання.

У зв'язку з ювілеєм виникнення студентських будівельних загонів (55 років у 2013 р.), а також маючи на меті поповнення кількості експонатів Музею історії фармації документами та матеріалами, пов'язаними з історією студентських будівельних загонів, співробітниками музею проводиться збір спогадів серед учасників будівельного руху – викладачів, співробітників та студентів університету. На сьогодні авторами спогадів стали кандидат фармацевтичних наук, завідуючий Центральною районною аптекою № 63 м. Куп'янськ, провізор вищої категорії С. В. Гриценко; доктор фармацевтичних наук, професор кафедри фармакогнозії, заслужений діяч науки і техніки України В. М. Ковальов; завідувача аптекою «Експрес-4» Т. М. Новікова; доктор фармацевтичних наук, професор кафедри ботаніки, член-кореспондент АН технічної кібернетики А. Г. Сербін; доктор фармацевтичних наук, професор кафедри аптечної технології ліків, академік Академії наук технічної кібернетики В. І. Чуешов та інші.

Важливим елементом середовища існування музею та його взаємодії з культурно-освітнім середовищем університету сьогодні постає інформаційно-технологічний простір вищого навчального закладу, що розглядається як сукупність інформаційних каналів зв'язку та обміну відомостями щодо пам'яток, які мають музейне значення, зберігаються в музеї та на виставках кафедр у різноманітних структурних підрозділах

університету. Саме тому важливою є тісна співпраця співробітників музею з адміністраторами університетського сайту та редакцією університетської газети. Зокрема, Музей історії фармації України має власну сторінку на сайті Національного фармацевтичного університету. Директор музею регулярно виступає з публікаціями, присвяченими історії університету та видатним особистостям фармацевтичної освіти, в університетській багатотиражці «Молодість фармації».

У планах музею: створення 3D туру експозиційними залами та розміщення його на сайті університету; відзначення ювілейних подій 2013 р., до яких, серед інших, належать: 50-річчя від дня проведення Першого з'їзду фармацевтів УРСР (3–5 квітня 1963 року), 90-річчя з дня народження ректора університету проф. Д. П. Сало (1923 р.), 55-річчя створення першого студентського загону ХФІ (1958 р.) та інші; продовження роботи, спрямованої на поповнення фондів новими експонатами; подальша екскурсійна та виставкова діяльність, розширення роботи студентського гуртка з історії НФаУ тощо.

Література

1. Колосова Е. М. Модель музейной образовательной среды как компонента гуманитарной среды вуза : монография / Е. М. Колосова, И. А. Свиридова, Н. М. Федорова. — СПб., 2008. — 68 с.
2. Валяшко М. О. До 140-річчя з дня народження : бібліогр. покажчик / М. О. Валяшко. — Х., 2011. — 48 с.
3. Павлова Н. В. Музей медицинского университета в окружающем пространстве / Н. В. Павлова // Университетские музеи: прошлое, настоящее, будущее : материалы международной конференции ; под ред. И. Л. Тихонова. — СПб., 2006. — С. 181–185.

Т. Н. Ена

Музей истории НУА: особенности функционирования в инновационном учебном заведении

Одно из основных направлений деятельности музея – культурно-образовательная деятельность, теоретической основой которой является музейная педагогика.

Последние годы все чаще говорят об актуальности музейной педагогики, о том, что музей – это живая память, связующее звено между про-